

Тетяна Полтавець,

молодший науковий співробітник,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна
e-mail: tpoltavetc@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0003-3737-9168>

ДВОМОВНІСТЬ ЯК ФАКТОР РОЗГОРТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ АГРЕСІЇ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ

Виокремлено ряд головних нерозв'язаних проблем та недоліків у мовній політиці України, які частково спричинили інформаційну агресію Російської Федерації проти України. Фактор двомовності українського суспільства, як привід розгортання агітаційної компанії з боку РФ про захист «руського міра», виокремлено як головний аргумент для виправдання військової агресії РФ проти України в очах власних громадян. Багаторічна цілеспрямована політика Російської Федерації, спрямована на створення у частини громадян України та інших пострадянських республік відчуття своєї причетності до російського культурного простору, стала додатковим аргументом виправдання військової агресії РФ проти Молдови, Грузії та України.

Ключові слова: інформаційна агресія, українська мова, двомовність, мовні конфлікти, «руський мір».

Сучасний вітчизняний інформаційний простір характеризується наявністю в ньому складних соціолінгвістичних процесів, що охоплюють механізми впливу соціально-політичних чинників на мову та культуру спілкування. Під впливом сучасних інформаційних та телекомунікаційних технологій мова стала найпотужнішим засобом маніпулювання. У двомовному суспільстві, де питання мови залишаються невирішеними та немає єдиної теорії розв'язання цієї проблеми, зокрема виокремлюються «...дві точки зору: з одного боку, про необхідність наполегливої і незворотної українізації усіх сфер суспільного життя, а з другого – про недопущення “примусової українізації” і збереження мовної сфери України у тому вигляді, як вона склалася історично» [1, с. 206], є велика ймовірність маніпуляцій та національних загроз.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Існують гіпотези, які ставлять під сумнів роль мови в мовних конфліктах. Наприклад Г. Панасенко вважає, що якщо немає проблем в економічній, екологічній, політичній та інших сферах життя, то немає й мовних конфліктів, оскільки мова об'єднує. Наявність зазначених проблем автоматично призводить до падіння авторитету мови, яка охоплює всі соціальні верстви народу [2]. Т. Ковальова у свою чергу стверджує, що причини мовного конфлікту можуть бути в економічній, політичній, соціальній, релігійній сферах, однак конкретної форми він набуває у зв'язку з мовним питанням [3].

На нашу думку, головною причиною сучасних мовних конфліктів в Україні є відсутність чіткої мовної політики в новітній період становлення незалежної Української держави (з 1991 р. до сьогодні). Надання українській мові статусу державної 28.10.1989 р. Верховною Радою УРСР та закріплення цього статусу в ст. 10 Конституції України 28.06.1996 р. не розв'язало проблеми фактичної двомовності в країні. Натомість, відсутність контролю за виконанням цього закону з боку держави законсервувала традиційне для радянської дійсності ставлення до мови корінного (українського) етносу як упослідженої, вторинної, порівняно з російською мовою. Не вимагаючи жорстко виконувати чинний закон та конституційні норми, держава фактично дистанціювалася від вирішення мовного питання. Це, у свою чергу, закріпило існуючий глобальний поділ українських громадян на дві великі різномовні групи – україномовну і російськомовну.

Більше того, існування такої двомовності в новоствореній державі не розглядалося владою як проблема, натомість, у суспільному дискурсі продовжували підживлювати радянську теорію про російську мову як основну мову міжнаціонального спілкування, пропагувати підхід, відповідно до якого для людини, народженої в СРСР, абсолютно природним явищем є трактування російської мови як «рідної мови», незалежно від її етнічного чи національного походження. «Процеси асиміляції видавали за добровільне прагнення неросійських народів вивчати російську мову та вважати її “другою рідною мовою”» [4, с. 367]. Власне, будь-які дискусії, у процесі яких піддавалися сумнівам вищезазначені підходи, оголошувалися «націоналістичними», «русофобськими» і т. п. «Вищий статус» російської мови, особливо в пострадянських слов'янських республіках, пояснювався в тому числі підходом про «загальнослов'янську протонародність», яка характеризувалася спільністю мови [5], який теоретично обґрунтував В. Мавродін. Він, наприклад, стверджував: «Правомірно буде говорити про слов'янство з тої пори, коли можемо констатувати наявність спільних рис в побуті і перш за все – в мовах групи племен,

і ці спільні риси будуть об'єднувати дану групу з історичним слов'янством» [5].

Постановка проблеми. Сусідня держава, а нині країна-агресор Росія, вела багаторічну політику, спрямовану на створення, принаймні у частини громадян України (власне, не лише України, а й частини інших пострадянських республік), відчуття своєї причетності до російського культурного простору, а відтак формування емоційної прив'язаності до російських та вітчизняних російськомовних інформаційних потоків, з яких поступово плелася павутина «русского міра». Надзвичайна успішність такої політики на території України безпосередньо пов'язана з абсолютною аморфністю багатьох органів державної влади та місцевого самоврядування в сенсі відсутності з їхнього боку будь-якої адекватної реакції на виклики, які після 2014 р. в Україні стали називати складовими інформаційної війни: за допомогою маніпулятивних технологій, які найактивніше застосовувалися в інформаційному просторі, та мас-медіа розпалювала українофобію і сепаратизм усередині держави, ділила громадян на російськомовних і неросійськомовних, цькувала їх одне на одного, розпалювала ворожечу між етносами, регіонами та елітами держави.

Нині в Україні утворилася спільнота людей, що пропагує «руській мір», головними чинниками якого є російська мова і російська держава, безумовна лояльність до неї як хранительки єдиної історичної пам'яті. Не можна не погодитися з думкою Г. Любовця та В. Короля, що «мовна концептосфера сучасної України стоїть на передовій цивілізаційного двобою із неоварварством колективного путінізму. Агресор за допомогою цифрових засобів... у технологічно-креативних масштабах використовує мобілізацію власного населення та мешканців ближнього зарубіжжя в парадигмі “русского мира”» [6]. Однак не всі пострадянські країни дали можливість РФ «об'єднати всіх, кому дороге російське слово», у «російський світ». Після розпаду Радянського Союзу нові незалежні держави зіткнулися із завданням встановлення власної національної ідентичності, з головним акцентом на мову. Зміна мови та дерусифікація були б досить безпроблемними, якби населення пострадянських республік було однорідним та складалося з однієї титульної нації. Зважаючи на те що історичне минуле в країнах Радянського Союзу було різним, тобто час перебування у складі, за яких умов та країна чи інша ввійшла до складу, то, відповідно, і ступінь національної свідомості громадян, і ступінь мовної компетентності титульної нації був також відмінним.

Колишні республіки мали різні уявлення про роль мови у становленні державності і тому їхня мовна політика істотно відрізнялася. Однак

російська мова досі займає сильні позиції в деяких пострадянських країнах, а кількість населення, яке спілкується виключно російською, зросла, порівняно з радянськими часами.

Зважаючи на те що сучасний інформаційний простір нині не позбавлений багатьох радянських мовних стереотипів, можна стверджувати, що він до сьогодні багато в чому є заідеалізованим. Як наслідок, присутність у вітчизняному інформаційному просторі російської мови, зокрема, через переважання кількості російськомовних ЗМІ стала основою для вибудовування специфічного етнолінгвістичного середовища, яке позитивно сприймає ідеологеми та політичні кліше, пропонувані сусідньою країною [7].

Не дивно, що саме мовний фактор став головною причиною агресії Росії, яка маніпулювала потребою захистити російськомовне населення в Україні, застосовуючи антиукраїнську істерію в залякуванні російськомовних громадян України вигаданими утисками й загрозами з боку україномовних [8]. Росія застосувала типову модель гібридної війни, у якій інформаційний вплив на населення має на меті формування вигідної для Росії громадської думки. Напередодні анексії Криму та в перші роки окупації українського Донбасу головною «аудиторією» був внутрішній російський споживач, а також російськомовне населення українських земель. Власне, тут і згодився сформований ще в радянські часи стереотип світосприйняття, який полягав у трактуванні будь-якого російськомовного інформаційного продукту як «рідного». Пізніше пропагандистська ідея про те, що «російськомовне населення Криму та Донбасу зазнає утисків з боку української влади», стала широко поширюватися на «зовнішню аудиторію» – Європу та світ загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми. «Мовне питання» у порядку денному взаємовідносин Росії та України не зникало ніколи. Його штучна «актуалізація» залежала від проросійських українських партій, які на цьому заробляли собі необхідні бонуси для потрапляння до парламенту чи в процесі президентських перегонів. Не став винятком і 2014 р., коли питання мови (власне «язика») стало таким собі приводом для військової агресії проти України з боку Російської Федерації. Реакцією на агресивну інформаційну політику РФ (де-факто війну) в українському інформаційному просторі стали публікації на різних медійних майданчиках Л. Масенко [9, 10, 11, 12, 13, 14]. Знана українська мовознавиця, соціолінгвістка Л. Масенко та О. Шевчук-Клюжева у своїй публікації констатують, що суспільство «готове підтримати комплексні кроки щодо зростання

ролі державної мови та забезпечення її належного статусу. На жаль, сьогоднішня влада досі дотримується політики специфічного лінгвістичного плюралізму, заснованого на сприянні одночасному використанню української та російської мови в різних сферах життя суспільства». [9]. Як бачимо, навіть російська військова інвазія та інформаційна агресія не привели до жорсткої санкційної політики щодо мови держави-агресора. Л. Масенко детально проаналізувала українське мовне законодавство, особливо перипетії прийняття «мовного закону» Ківалова – Колесніченка [12], публічно вступила в дискусію стосовно спроб трактувати законопроекти про захист української мови як спосіб «насильницької українізації» [13]. Власне, тільки статей Л. Масенко, які напряму чи дотично пов'язані з мовним аспектом інформаційної агресії Російської Федерації проти України, підготовлених лише для видання «Радіо Свобода», ми нарахували 47 позицій. О. Пеленська у своїй статті з певною долею розпачу констатує: «Відтак може статись, що на початку 21-го століття набере сили ще один, найновіший, за сучасним визначенням – гібридний спосіб боротьби з українською мовою в Україні. Ні, її не заборонять, а лиш активно підтримуватимуть поширення іншої мови – окупаційної, під тиском цього фактору до ленінського «зближення і злиття націй» не так вже й далеко» [15]. «...Не можу уявити, щоб громадянин 10-мільйонної Чехії замість свого рідного стверджувального “ано”, піддавшись мовному впливу великого, понад 80-мільйонного сусіда, почав вживати німецьке “жа”». [16]. У своєму аналізі «руського міра» С. Здіорук та В. Яблонський торкаються також мовного чинника: «Значущою особливістю зовнішньої політики Росії у мовній сфері щодо України (а також країн Балтії) є наголошування на нібито «утисках і переслідуваннях», яких зазнає російська мова та її носії» [17, с. 263]; питання впливу «руського міра» на український соціум проаналізовано в аналітичній записці А. Іщенко [18].

Постановка завдання. Мета статті – окреслити коло гуманітарних проблем, які спровокувала двомовність українства, яку воно успадкувало від СРСР, а якщо подивитися глобальніше – то від часів існування українських земель у складі Російської імперії. Вважаємо, що саме на ґрунті цієї двомовності, з часу розпаду радянської імперії, Російська Федерація доволі успішно «змонтувала» на українській суверенній території серйозні групи впливу, у тому числі й серед вітчизняного політикуму, які послідовно просували, підтримували геополітичні інтереси Російської Федерації. Вони і до сьогодні це роблять, хоча не мають такої підтримки, як раніше. Хоча заради об'єктивності треба зауважити, що частина

їх «залізобетонного» електорату дотепер у будь-який спосіб просувають ідеї «руського міра». На жаль, цьому сприяють і етнічні українці, які на запитання про пріоритетність мови чи «язика» відповідають: «Какая разница?».

Парадоксальність цієї проблеми полягає в тому, що співвідношення україномовної та російськомовної частини населення не відповідає співвідношенню українців і росіян на її території, більше того, автори монографії «Мовна ситуація в Україні: між конфліктом і консенсусом», на основі в тому числі й соціологічних даних, дійшли дещо несподіваних висновків: «Аналіз динаміки мовної ситуації за роки незалежності України показує, що не відбулося розширеного відтворення україномовних практик у жодній сфері, а в сфері внутрішньої мови (якою думають) та мови спілкування в громадській та професійній сферах процеси деукраїнізації йдуть фактично тими ж (чи навіть швидшими) темпами, що й у радянський період» [1, с. 84].

В умовах гібридної війни Україна до останнього часу самостійно створила найкомфортніші умови для впровадження найбільш популярних інструментів ведення інформаційної війни – заблокувала теле- та радіоефіри аналогового супутникового українського телебачення. Натомість, у вільному доступі залишалися українські телеканали, які ретранслювали проросійські смисли та пропаганду. Водночас на всій території України через супутникові канали зв'язку доступні федеральні російські телеканали.

Таким чином, українці, які з різних об'єктивних причин продовжують користуватися безоплатним телебаченням, наприклад використовують супутникові антени, крім українських інформаційних та суспільних каналів, мають можливість дивитися російські пропагандистські та розважальні, зокрема «Первый канал. Всемирная сеть», «РТР-Планета», «Россия 24», «НТВ-мир», СТС, ТНТ, RT та інші. Отже, вирішення нібито технічних питань, кодування супутникового сигналу інформаційних телеканалів, призвело до складної політичної комбінації, наслідком якої стала потужна хвиля пропаганди та дезінформації.

Натомість, 2 лютого 2021 р., на сьомому році неоголошеної російсько-української війни, РНБО ухвалила Рішення «Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)», за результатами засідання глава держави підписав указ [19]. Введені РНБО санкції безпосередньо стосувалися народного депутата України від політичної партії «ОПЗЖ» Т. Козака та восьми ЗМІ, а саме: телеканалів «112 Україна», NewsOne, Zik і декількох регіо-

нальних. Це рішення викликало відчутний резонанс у ЗМІ, звісно, насамперед російських. Проте спроба створити величезний інформаційний шум, відверто кажучи, провалилася. Та, власне, й аудиторія цих каналів виявилася не такою вже й широкою. Так, наприклад, журналіст О. Довженко, аналізуючи ефективність впроваджених санкцій, зауважував, що «...можна за допомогою арифметики точно визначити аудиторію прямих ефірів: у пікові моменти – до десяти тисяч людей» [20]. Власне, до подібного висновку дійшов і керівник напряму дослідження суспільства Національної суспільної телерадіокомпанії України О. Білоскурський, який, аналізуючи «міграцію» глядачів заборонених РНБО каналів, з'ясував: «Уявний вплив цих каналів на електоральні вподобання українців у масштабі всієї країни може бути сильно перебільшеним. Та й масових протестів глядачів, які вимагають повернення улюблених каналів Медведчука, ми чомусь не бачимо. Не вражають і показники в YouTube – прями трансляції каналів Медведчука дивиться від сили кілька тисяч людей. Можливо, тому що відданих саме цим каналам глядачів, власне, й не було?» [21]. Власне, з нашої точки зору, не настільки важливим є кількісний показник глядачів, які були симпатиками цих каналів. Бо можемо висловити припущення, що в абсолютних цифрах аудиторія цих каналів навряд чи збільшувалася за останні роки (маємо тут на увазі період неоголошеної війни). Натомість можна стверджувати, що частина глядачів, які до заборони «каналів Медведчука» їх дивилися, після їх зникнення з ефіру абсолютно безболісно перейшли на канали на кшталт «Наш» та «Інтер», які в більш м'якій формі, але все ж ретранслюють ідеї спільного «радянського минулого», «світлої радянської дійсності» шляхом трансляції радянських фільмів, концертів «ко Дню Перемоги» тощо. Значно важливішим є усвідомлення того факту, що інтерпретація журналістами проросійських каналів будь-якої події на користь держави окупанта, або створення ними в українському медіапросторі інформаційного шуму відповідного «забарвлення» – ось було найголовніше завдання телеканалів кума В. Путіна.

З нашої точки зору, спроба держави захопити цю частину глядацької аудиторії переглядати вітчизняний телепродукт російською мовою через заснування державного розважально-інформаційного телеканалу «Дом» у режимі цілодобового мовлення не матиме відчутних результатів. Хоча цей телеканал і розпочав мовлення тільки в березні 2021 р., а його «...головна мета – повернення політичного, культурного та суспільного життя України до порядку денного громадян, які проживають на тимчасово окупованих територіях...» [22], ми переконані, що повернути людей

з окупованих територій Донбасу та Криму, використовуючи відверті «кальки» із закритих «каналів Медведчука» (тут маємо на увазі трансляцію радянських фільмів про війну 9 травня 2021 р. і подібні речі), українській владі не вдасться. За таких умов український телепродукт програє боротьбу потужній пропагандистській машині країни-агресора Російської Федерації. Російський журналіст А. Бабченко теж не вірить в ефективність такого кроку з боку Держави Україна. За його словами, «створення російськомовного каналу мало б сенс, якби половина країни не розуміла української. Але вона чудово розуміє. Не існує такої проблеми – донести до населення інформацію, тому що вона не розуміє мови» [23]. Іншою набагато ефективнішою альтернативою такому рішенню могло б стати створення україномовного каналу з якісним телепродуктом, який би міг конкурувати за симпатії глядачів на рівні з відомими міжнародними медіапроектми. Такий підхід, звісно, не гарантував би обов'язкового переходу глядачів із проросійськими поглядами до аудиторії новоствореного каналу, проте він би зменшив кількість російськомовних медійних майданчиків у вітчизняному інформаційному просторі.

Інформаційна агресія Російської Федерації, спрямована проти України, реалізується не тільки через російськомовні канали на території нашої держави. Важливою її складовою є специфічна «робота» з продукування проросійських сенсів у дискусіях на важливі суспільно-політичні теми. Таким чином Російська Федерація «розмиває» україномовний інформаційний простір. Хоча в такий спосіб країна-агресор не розширює кола своїх прихильників, проте вона запускає механізм контрпропаганди, який є дуже ефективним в умовах гібридної війни. Прикладів такого втручання є безліч, один з них – продукування відверто антиукраїнських ініціатив, у тому числі й на рівні законодавства. На початку 2021 р. у Верховній Раді України було зареєстровано законопроект про внесення змін до ст. 57 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» [24]. Серед його співавторів народні депутати України від партії «Слуга народу» М. Бужанський, Є. Шевченко, О. Устенко та ін. Головна новела зазначеного законопроекту це внесення змін до статті 57 «Порядок накладення штрафів на суб'єктів господарювання за порушення закону щодо застосування державної мови у сфері обслуговування споживачів». Власне, законодавці хочуть позбавити державу можливості здійснювати контроль за використанням державної мови, застосовуючи штрафи в разі його невиконання.

Висновки. Як бачимо, інформаційна агресія Російської Федерації проти України безпосередньо пов'язана з постійним просуванням доктрини

«русского міра», яка є таким собі гуманітарним «обґрунтуванням» військових дій проти нашої держави. І попри те що головним об'єктом нав'язування ідей цієї «доктрини» є населення Російської Федерації, її «експорт» передбачає формування на території інших держав, у тому числі й України, стабільно існуючої частини громадян із проросійськими поглядами. При цьому РФ розглядає їх як «гібридну зброю», використати яку вона може у випадку відкритого збройного протистояння, як це ми вже бачили на територіях: Молдови 1990–1992 рр., Грузії у 2008 р., на території півострова Крим, у частинах Донецької та Луганської областей. У всіх означених випадках Росія використовувала фактор двомовності та поширювала однакові технології інформаційної війни. Російськомовний простір на територіях суверенних держав не розширюватиметься за умови формування та реалізації чіткої, у тому числі й мовної національної політики. Бо, як писала Л. Костенко, «нації вмирають не від інфаркту. Спочатку їм відбирає мову».

Стосовно перспектив розв'язання цієї проблеми, можемо припустити, що за умови створення «чітких правил гри» в мовній політиці, тобто дотримання норм вітчизняного законодавства, розробки механізмів, які утверджували б престижність української мови, та можливого запровадження законодавчих норм, які існують у країнах Балтії (Литві, Естонії та Латвії) російськомовний інформаційний простір в Україні зменшиться. У результаті пропорційно зменшиться і можливість впливу Російської Федерації на гуманітарну політику нашої держави.

Список бібліографічних посилань

1. Мовна ситуація в Україні: між конфліктом і консенсусом : монографія / О. М. Майборода та ін. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2008. 397 с.
2. Панасенко Г. Розвиток мовних конфліктів у сучасній Україні. *Сучасне сус-во: політ. науки, соціолог. науки, культуролог. науки*. 2017. Т. 2. № 14. С. 157–173. <https://doi.org/10.5281/zenodo.1295423>.
3. Ковальова Т. Мовні конфлікти як об'єкт державного регулювання. *Теорія та практика держ. управління*. 2010. Вип. 1. С. 302–309. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2010_1_45 (дата звернення: 29.04.2021).
4. Ярмоленко М. І. Мовна політика в УРСР у 40–80-х роках ХХ ст. *Наук. зап. ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України*. Київ. 2013. Вип. 3. С. 365–377. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzipiend_2013_3_20 (дата звернення: 02.05.2021).

5. Мавродин В. В. Образование давнерусского государства. URL: <http://a-nevsky.ru/library/obrazovaniedrevnerusskogo-gosudarstva2.html> (дата обращения: 29.04.2021).
6. Любовець Г., Король В. Мовні потенціали як цивілізаційна основа комунікаційно-контентного спротиву агресору. *Мова і сусп-во*. 2018. № 9. URL: <https://www.armyua.com.ua/movni-potenciali-yak-civilizacijna-osnova-komunikacijno-kontentnogo-sprotivu-agresoru/> (дата звернення: 29.04.2021).
7. Полтавець Т. Етнолінгвістичні процеси у вітчизняному інформаційному просторі як фактор суспільної безпеки. *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. 2017. Вип. 48. С. 741–755. <https://doi.org/10.15407/np.48.741>.
8. Оснач С. Мовна складова гібридної війни. URL: <http://language-policy.info/2015/06/serhij-osnach-movna-skladova-hibrydnoji-vijny/> (дата звернення: 29.04.2021).
9. Масенко Л., Шевчук-Клюжева О. Зараз або ніколи! Першочергові завдання мовного планування. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/27411694.html> (дата звернення: 29.04.2021).
10. Масенко Л. Мовна політика України. Антиукраїнський закон досі чинний. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/28025654.html> (дата звернення: 29.04.2021).
11. Масенко Л. Україна і Росія. Князь Володимир і походження української мови. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/28111096.html> (дата звернення: 26.04.2021).
12. Масенко Л. «Русский мир» і «мовний закон» Ківалова-Колесніченка. Як це сталося (хронологія). URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/28141-317.html> (дата звернення: 26.04.2021).
13. Масенко Л. Мовні законопроекти. Привид «наси́льницької українізації» у дискусіях. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/28263923.html> (дата звернення: 02.05.2021).
14. Масенко Л. Україна і «русский мир». Якою має бути стратегія державної мовної політики? URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/294-00164.html> (дата звернення: 26.04.2021).
15. Пеленська О. Українська мова. Протистояння з «русским миром» триває вже кілька століть. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/30406155.html> (дата звернення: 06.05.2021).
16. Пеленська О. А Україна підДАкує... Нерівний бій: «ТАК» чи «ДА»? URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrajinska-mova-tak-chy-da/29912753.html> (дата звернення: 06.05.2021).

17. Здіорук С., Яблонський В. Проект «Русского мира» як механізм імперської агресії Росії проти України. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/zdiorak_proekt.pdf (дата звернення: 06.05.2021).

18. Іщенко А. Ю. Актуалізація ідеологічного проекту «русский мір» в РФ у контексті гібридної війни: потенційні наслідки для України. Аналітична записка. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-09/0%0%D0%BA%D1%82%D1%83%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D1%96%D0%B4%D0%B5%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%83%20%20%D0%BC%D1%96%D1%80%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%D1%96%20%D0%B3%D1%96%D0%B1%D1%80%D0%B8%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%97%20%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B8.pdf> (дата звернення: 06.05.2021).

19. Указ Президента України № 43/2021 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 лютого 2021 року «Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/432021-36441> (дата звернення: 07.05.2021).

20. Довженко О. Ця цифра вас здивує. YouTube виміряв аудиторію каналів Медведчука. URL: https://glavcom.ua/columns/otar_dovgenko/sua-cifra-vas-zdivuje-youtube-vimiryav-auditoriyu-kanaliv-medvedchuka-7-39532.html (дата звернення: 07.05.2021).

21. Куди насправді перейшли глядачі каналів Медведчука і чи існували вони взагалі. URL: <https://detector.media/rinok/article/184685/2021-02-08-kudy-naspravdi-pereyshly-glyadachi-kanaliv-medvedchuka-i-chy-isnuvaly-vony-vzagali/> (дата звернення: 07.05.2021).

22. Дом : телеканал. URL: <https://kanal-dom.tv/uk/about/> (дата звернення: 07.05.2021).

23. Бабченко А. Русифікація України: команда Зеленського озвучила новий задум. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/30083794.html> (дата звернення: 07.05.2021).

24. Проект Закону про внесення змін до статті 57 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70892 (дата звернення: 07.05.2021).

References

1. Maiboroda, O. M. et al. (2008). *Movna sytuatsiia v Ukraini: mizh konfliktom i konsensusom* [Language situation in Ukraine: between conflict and consensus]. IPiEND im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy. Kyiv. 397 p. [in Ukrainian].
2. Panasenko, H. (2017). Rozvytok movnykh konfliktiv u suchasni Ukraini [Development of language conflicts in modern Ukraine]. *Suchasne suspilstvo: politychni nauky, sotsiologichni nauky, kulturolohichni nauky – Modern Society: Political Sciences, Sociological Sciences, Culturological Sciences*, 2(14), 157–173. <https://doi.org/10.5281/zenodo.1295423> [in Ukrainian].
3. Kovalova, T. (2010). *Movni konflikty yak ob'iekt derzhavnogo rehulivannia*. [Language conflicts as an object of state regulation]. *Teoriia ta praktyka derzhavnogo upravlinnia – Theory and Practice of Public Administration*, 1, 302–309. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2010_1_45 (last accessed: 29.04.2021) [in Ukrainian].
4. Yarmolenko, M. I. (2013). *Movna polityka v URSR u 40–80-kh rokakh KhKh stolittia* [Language policy in the USSR in the 40–80 s of the twentieth century]. *Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I.F. Kurasa NAN Ukrainy – Scientific Notes of Kurasa Institute of Political and Ethnic Studies NAS of Ukraine*, 3, 365–377. Kyiv. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzipiend_2013_3_20 (last accessed: 2.05.2021) [in Ukrainian].
5. Mavrodin, V. V. *Obrazovanie drevnerusskogo gosudarstva* [Formation of the ancient Russian state]. Retrieved from <http://a-nevsky.ru/library/obrazovanie-drevnerusskogo-gosudarstva2.html> (last accessed: 29.04.2021) [in Russian].
6. Liubovets, H., Korol, V. (2018). *Movni potentsialy yak tsyvilizatsiina osnova komunikatsiino-kontentnoho sprotyvu ahresoru* [Linguistic potentials as a civilizational basis of communication and content resistance to the aggressor.] *Mova i suspilstvo – Language and Society*, 9. Retrieved from <https://www.armyua.com.ua/movni-potenciali-yak-civilizacijna-osnova-komunikacijno-kontentnogo-sprotivu-agresoru/> (last accessed: 29.04.2021) [in Ukrainian].
7. Poltavets T. (2017). *Etnolinhvistychni protsesy u vitchyznianomu informatsiinomu prostori yak faktor suspilnoi bezpeky* [Ethno-Linguistic Processes in the National Media Space as a Condition of Public Safety]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho – Transactions of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine*, 48, 741–755. <https://doi.org/10.15407/np.48.741> [in Ukrainian].

8. Osnach, S. (2015). *Movna skladova hibrydnoi viiny* [The linguistic component of hybrid warfare]. Retrieved from <http://language-policy.info/2015/06/serhij-osnach-movna-skladova-hibrydnoji-viiny/> (last accessed: 29.04.2021) [in Ukrainian].

9. Masenko, L., Shevchuk-Kliuzheva, O. *Zaraz abo nikoly!* Pershocherhovi zavdannia movnoho planuvannia [Now or never! Priority tasks of language planning]. Retrieved from <https://www.radiosvoboda.org/a/27411694.html> (last accessed: 29.04.2021) [in Ukrainian].

10. Masenko, L. *Movna polityka Ukrainy. Antyukrainskyi zakon dosi chynnyi* [Language policy of Ukraine. The anti-Ukrainian law is still in force]. Retrieved from <https://www.radiosvoboda.org/a/28025654.html> (last accessed: 29.04.2021) [in Ukrainian].

11. Masenko, L. *Ukraina i Rosiia. Kniaz Volodymyr i pokhodzhennia ukrainskoi movy* [Ukraine and Russia. Prince Volodymyr and the origin of the Ukrainian language]. Retrieved from <https://www.radiosvoboda.org/a/28111096.html> (last accessed: 26.04.2021) [in Ukrainian].

12. Masenko, L. «Russkyi myr» i «movnyi zakon» Kivalova-Kolesnichenka. *Yak tse stalosia (khronolohiia)* [«Russian world» and «language law» Kivalov-Kolesnichenko. How it happened (chronology)]. Retrieved from <https://www.radiosvoboda.org/a/28141317.html> (last accessed: 26.04.2021) [in Ukrainian].

13. Masenko, L. *Movni zakonoproekty. Pryvyd «nasylnytskoi ukrainizatsii» u dyskusiakh* [Language bills. The specter of «violent Ukrainization» in discussions]. Retrieved from <https://www.radiosvoboda.org/a/28263923.html> (last accessed: 2.05.2021) [in Ukrainian].

14. Masenko, L. *Ukraina i «russkyi myr». Yakoiu maie buty stratehiia derzhavnoi movnoi polityky?* [Ukraine and the «Russian world». What should be the strategy of the state language policy?]. Retrieved from <https://www.radiosvoboda.org/a/29400164.html> (last accessed: 26.04.2021) [in Ukrainian].

15. Pelenska, O. *Ukrainska mova. Protystoiannia z «russkym myrom» tryvaie vzhe kilka stolit* [Ukrainian language. The confrontation with the «Russian world» has been going on for several centuries]. Retrieved from <https://www.radiosvoboda.org/a/30406155.html> (last accessed: 6.05.2021) [in Ukrainian].

16. Pelenska, O. *A Ukraina pidDAkuie... Nerivnyi bii: «TAK» chy «DA»?* [And Ukraine encourages... Unequal battle: «YES» or «YES»?]. Retrieved from <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrajinska-mova-tak-chy-da/29912753.html> (last accessed: 6.05.2021) [in Ukrainian].

17. Zdioruk, S., Yablonskyi, V. *Proekt «Russkoho myra» yak mekhanizm imperskoi ahresii Rosii proty Ukrainy* [The Russian Peace Project as a Mechanism

of Russia's Imperial Aggression Against Ukraine]. Retrieved from https://ipind.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/zdiorak_proekt.pdf (last accessed: 6.05.2021) [in Ukrainian].

18. Ishchenko, A. Yu. Aktualizatsiia ideolohichnoho proektu «ruskii mir» v RF u konteksti hibrydnoi viiny: potentsiini naslidky dlia Ukrainy. Analitichna zapyska [Actualization of the ideological project «Russian peace» in the Russian Federation in the context of a hybrid war: potential consequences for Ukraine. Analytical note]. Retrieved from <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-D0%90%D0%BA%D1%82%D1%83%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D1%96%D0%B4%D0%B5%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%83%20%C2%AB%D1%80%D1%83%D1%81%D0%BA%D1%96%D0%B9%20%D0%BC%D1%96%D1%80%C2%BB%20%D0%B2%20%D0%A0%D0%A4%20%D1%83%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%D1%96%20%D0%B3%D1%96%D0%B1%D1%80%D0%B8%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%97%20%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B8.pdf> (last accessed: 6.05.2021) [in Ukrainian].

19. Ukaz Prezydenta Ukrainy No. 43/2021 «Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 2 liutoho 2021 roku «Pro zastosuvannia personalnykh spetsialnykh ekonomichnykh ta inshykh obmezhuvalnykh zakhodiv (sanktsii)» [Decree of the President of Ukraine No. 43/2021 «On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine of February 2, 2021» On the application of personal special economic and other restrictive measures (sanctions)»]. Retrieved from <https://www.president.gov.ua/documents/432021-36441> (last accessed: 7.05.2021) [in Ukrainian].

20. Dovzhenko Otar. Tsia tsyfra vas zdyvuie. YouTube vymiriav audytoriiu kanaliv Medvedchuka [This figure will surprise you. YouTube measured the audience of Medvedchuk's channels]. Retrieved from https://glavcom.ua/columns/otar_dovgenko/cya-cifra-vas-zdivuje-youtube-vimiryav-auditoriyu-kanaliv-medvedchuka-739532.html (last accessed: 7.05.2021) [in Ukrainian].

21. Kudy naspravdi pereishly hliadachi kanaliv Medvedchuka i chy isnuvaly vony vzhali [Where did Medvedchuk's viewers actually go and whether they existed at all]. Retrieved from <https://detector.media/rinok/article/184685/2021-02-08-kudy-naspravdi-pereyshly-glyadachi-kanaliv-medvedchuka-i-chy-isnuvaly-vony-vzagali/> (last accessed: 7.05.2021) [in Ukrainian].

22. Dom: telekanal. Retrieved from <https://kanal-dom.tv/uk/about/> (last accessed: 7.05.2021) [in Russian].

23. Babchenko, A. Rusyfikatsiia Ukrainy: komanda Zelenskoho ozvuchyla novyi zadum [Russification of Ukraine: Zelensky's team announced a new idea]. Retrieved from <https://www.radiosvoboda.org/a/30083794.html> (last accessed: 7.05.2021) [in Ukrainian].

24. Proekt Zakonu pro vnesennia zmin do statti 57 Zakonu Ukrainy «Pro zabezpechennia funktsionuvannia ukrainskoi movy yak derzhavnoi» [Draft Law on Amendments to Article 57 of the Law of Ukraine «On Ensuring the Functioning of the Ukrainian Language as the State Language»]. Retrieved from http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70892 (last accessed: 7.05.2021) [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 07.05.2021.

Tetiana Poltavets,

Junior Researcher,

V. I. Vernadsky National Library of Ukraine

3 Holosiivskyi Ave., Kyiv 03039, Ukraine

e-mail: tpoltavetc@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0003-3737-9168>

Bilingualism as a Factor in Expanding the Russian Federation Information Aggression Against Ukraine

Some unresolved problems and shortcomings in Ukraine language policy which partly abetted the Russian information aggression against Ukraine, are highlighted. The factor of bilingualism as a characteristic of Ukrainian society was used by the Russian Federation as a cause to expand propaganda that promotes an idea of defending *Russian world*, and this factor is considered as the main argument for Russia to justify own military actions against Ukraine in the eyes of Russian people.

The very fact that Ukrainian language in Ukraine was granted the status of state language, has not solved the problem of actual bilingualism, and lack of state control over implementation of the relevant law prolonged the mode to treat Ukrainian language as one of the lesser value, secondary, if to compare with Russian language, which was common for Soviet reality. For its part, the Russian Federation, for many years, with a view on certain part of Ukrainian people, and not only Ukrainian but other post-Soviet states as well, led the policy aimed at raising the feeling of their involvement in the Russian culture space. Subsequently, it was turned into the ground for developing their emotional depending on Russian and Russian-speaking information flows, and it has contributed to making the web of *Russian world*. The particular success of that policy in Ukraine concerns directly with local authorities policy which was uncertain

and vague, in the sense that there wasn't any adequate response to the challenges which after 2014 could be considered as an information war elements. While using manipulation techniques mostly in information space and media, the Russian Federation disseminates on occupied territories of Ukraine ukrainophobia and separatism, encourages division of people into Ukrainian-speaking and Russian-speaking ones, harassment of those who speak Ukrainian. As a result of such a policy, the hostility between the Russian Federation and non-Russian world increases.

Keywords: information aggression, Ukrainian language, bilingualism, language conflicts, Russian world.